

OTÁZKY A ODPOVĚDI

1. Co všechno je hate speech?

Hate speech je poměrně novým pojmem označujícím několik vzájemně provázaných jevů. Jedna z definic o ní mluví jako o **předsudečném, nenávistném a zlomyslném verbálním nebo psaném projevu na adresu jednotlivce nebo skupiny osob** na základě jeho/její aktuální nebo domnělé charakteristiky. Nejčastěji se tak děje na základě etnicity, náboženství, genderu, postižení nebo sexuální orientace. Jejím cílem je ublížit, dehumanizovat, ponížít nebo zastrašit. V případě, kdy je hate speech vedena vůči konkrétní osobě, jde o určitou formu kyberšikany.

2. Co to je hoax a jak vzniká?

Hoax je anglické označení pro podvodnou nebo žertovnou smyšlenou zprávu (slovo vzniklo v 17. století). Donedávna se hoaxy šířily hlavně e-mailem a jedním z hlavních cílů bylo oklamat uživatele za účelem zisku, případně se pobavit na jeho účet. V dnešní době jsou nejvíce rozšířené hoaxy, jejichž cílem je **poškodit určitou skupinu osob** (u nás zejména Romové, muslimové a uprchlíci) **smyšlenou negativní zprávou**, která má poukazovat na negativní jevy, jež danou skupinu prostupují. Tyto hoaxy se pak mohou dostávat i do každodenního života a lidé si je pak předávají také ústně. Mezi ty nejčastější patří například informace o tom, že Romové mají vyšší sociální dávky než Neromové, aktuálně to je však celá škála hoaxů na adresu muslimů – například ty o zakázaných vánočních stromcích v evropských metropolích, nárůstu znásilnění v severovýchodních zemích s přílivem muslimů nebo informace, že nejčastějším jménem ve Velké Británii je Mohammed.

3. Jsou nějaké „platformy“ hate speech zasaženy víc než jiné? Lze sledovat v online komunikaci v posledních letech nějaký vývoj? Jak se do ní promítá rozmach sociálních sítí?

Dříve se nenávistné komentáře objevovaly zejména v internetových diskusích pod články na zpravodajských serverech nebo pod blogy. **Současným trendem je přenášení těchto diskusí na sociální sítě**, kde je větší možnost masového šíření hate speech a získání nového publika (nedostane se jen k těm, kteří cho-

dí do internetových diskusí, ale také k ostatním uživatelům, kteří užívají Facebook pro soukromé účely). Změna nastává také v tom, že dříve lidé vystupovali v diskusích pod přezdívkami. Dnes se čím dál častěji dopouštějí hate speech pod svými skutečnými profily, tedy **pod vlastním jménem**. Přispívá k tomu také naladění ve společnosti. Psaní nenávistných komentářů je v poslední době, na rozdíl od dřívějšího, pro některé uživatele předností a hrdinstvím. To podporují také někteří politici a veřejní činitelé, kteří hate speech zapojili do svých rétorik a chování diskutérů na internetu tak v očích veřejnosti legitimizují.

4. Kdo se může stát obětí hate speech? Které skupiny jsou více ohroženy?

Přestože jsou nejvíce ohroženy osoby spadající do skupin **odlišné etnické příslušnosti, náboženského vyznání, sexuální orientace nebo vykazující různorodé postižení**, může se stát obětí hate speech úplně každý. Každý z nás vykazuje znaky určité skupiny (blondýna, vegetarián, cyklista, motorista, policista, důchodce apod.), která se také stává cílem nenávistných projevů. Většina z nás se také s hate speech na svou osobu nebo skupinu, jejíž charakteristiku vykazuje, někdy v životě setkala. Proto bychom měli být více empatičtí a nedopouštět se jí na druhých.

5. Dá se obecně popsat osobnost „hejtra“, tj. člověka šířícího na internetu nenávistné názory? Chová se obvykle nenávistně i ve skutečném životě, nebo pouze v online prostoru?

Lidé šířící nenávist existovali vždy, anonymní a odosobnělé prostředí internetu jim ale umožnilo dát o sobě mnohem víc vědět. V prostředí sociálních sítí je velmi snadné se k hate speech přidat. Před monitorem počítače není pisatel nenávistných komentářů ničím ohrožen, neplatí pro něj sociální normy a **může reagovat tak, jak by v reálném životě nereagoval**. Nikdo mu nemůže nic vrátit, nijak jej potrestat. Dává volný průchod své agresi a nenávisti, která má často původ v jeho nespokojenosti se sebou samým. Hate speech pak může sloužit jako **způsob, jak se vyrovnat s tím, že sám sebe nenávidím** – a to tak, že „plivnu“ na někoho jiného. Svět „hejtrů“ je černobílý – miluji vs. nenávidím. Nic mezi tím. Tomuto obrannému mechanismu říkáme splitting nebo také štěpení. Pomáhá

jim vyrovnat se se světem, kterému zcela nerozumí. Hejtři nemají vlastní názor, hledají někoho, kdo by je vedl. Kdo by jim říkal, čemu věřit, ukazoval, co je dobré a co špatné. Proto se upínají k autoritám, silným vůdcům, které nekriticky obdivují a slepě následují. **Jsou to lidé náchylní k demagogii a propagandě.**

6. Existují nějaká závazná pravidla pro používání internetu?

Doposud byla pravidla pro užívání internetu z pohledu provozovatelů stránek v podstatě nezávazná. Některé větší webové portály zavedly na svých stránkách **kodexy diskutéra**, na základě kterých diskuse pod svými příspěvky moderovaly. Doposud však chyběla legislativní úprava, která by vztah uživatele a provozovatele upravovala. Průlom přišel v červnu 2015, kdy Evropský soud pro lidská práva rozhodl, že za nenávistné komentáře na svém webu je odpovědný jeho provozovatel. Rozsudek padl v případě velkého estonského zpravodajského serveru, který byl odsouzen k vysoké pokutě. Toto **rozhodnutí tak může být precedentem** a může mít vliv také na fungování a případné postihy dalších členských zemí Rady Evropy, tedy i České republiky.

7. Jak se nejúčinněji proti hate speech bránit? Existují nějaká zákonná opatření? Kam se může oběť obrátit s žádostí o pomoc?

Protože jde o poměrně nový pojem, který se dostává do centra zájmu až v posledních letech, **chybí také ve většině zemí systematická legislativa**, která by tento problém ošetřovala. Česká republika je jednou z nich. Proto se české soudy často spíše inspiroují úvahami Evropského soudu pro lidská práva. Obecně ale platí, že je **postihování hate speech velmi problematické**. Na jedné straně stojí právo na ochranu osobnosti, cti a důstojnosti, na straně druhé svoboda projevu a právo na informace. Česká judikatura většinu známých příkladů hate speech řeší v souvislosti s trestnými činy § 260 až 261a nazvané Podpora a propagace hnutí směřujících k potlačení práv a svobod člověka. Průkazní řízení je velmi složité, přesto se ale Policie ČR začíná tímto fenoménem v posledních dobách zabývat komplexněji a **začínají padat také první postihy** (zpravidla podmíněné). Precedentem byl případ z roku 2011, kdy byl internetový diskutér odsouzen k půlročnímu podmíněnému trestu za nenávistné

zprávy a výhrůžky romskému administrátorovi blogů na iDnes.cz a jeho synovi.

8. Může mít hate speech důsledky pro společnost jako celek?

Pro žádnou společnost není pozitivní, když je zmítána nenávistí. Nenávistné projevy, které společnost neřeší, se mohou dále prohlubovat a přerůst také v nenávist a násilí v reálném životě, podporují rovněž celkovou nespokojenost. Otevřenost a pozitivní naladění je znakem zdravé a sebevědomé společnosti a může mít následně vliv také na životní úroveň a ekonomickou prosperitu.

Odovědi vypracovali:

Lukáš Houdek, Agentura pro sociální začleňování, Úřad vlády ČR (otázky č. 1–4 a 6–8)

Romana Mazalová, Univerzita Palackého v Olomouci, katedra psychologie (otázka č. 5)

Použité zdroje:

Factsheet – Hate speech. Dostupné online na http://www.echr.coe.int/Documents/FS_Hate_speech_ENG.pdf.

MORAVCOVÁ, V.: Hate speech v české právní teorii a mediální praxi (bakalářská práce). FSV UK, Praha 2012.

TITLEY, G.; British Institute of Human Rights; FOLDI, L.: Starting points for Combating Hate Speech Online. Council of Europe, Brusel 2012. Dostupné online na https://www.coe.int/t/dg4/youth/Source/Resources/Publications/2014_Starting_Points_for_Combating_Hate_Speech_Online.pdf.

Odkazy:

Hate Free Culture – Iniciativa usilující o životě bez násilí a nenávisti
www.hatefree.cz

No Hate Speech Movement – Mladí proti nenávisti online
<http://protinenavisti.cz/>

Doporučená literatura:

MORAVCOVÁ, V.: Hate speech v české právní teorii a mediální praxi (bakalářská práce). FSV UK, Praha 2012.

ZIMBARDO, P.: Moc a zlo. OPS, Praha 2005.

Poslední aktualizace: 10/2015